

Geachte lezer,

De opening vandaag om 9.30 uur van het Heilig Jaar van Barmhartigheid door paus Franciscus door de opening van de Heilige Deur van de Sint Pieter is een mooie aanleiding voor een Nieuwsbrief. Op zondag 13 december a.s. zullen wereldwijd Heilige Deuren van kathedralen en basilieken worden geopend. Ook in Nederland zal er dan in alle bisdommen ten minste één Heilige Deur worden geopend. We zullen regelmatig berichten over dit jaar van Barmhartigheid.

Een encycliek is een document van leerstellige aard, geschreven door een paus... Hoe kunnen we nu zo'n document interpreteren en wat kan het met ons dagelijks leven doen? In deze nieuwsbrief een reflectie op de recente encycliek Laudato Si van paus Franciscus. Daarnaast aandacht voor Rome en Napels. In Amsterdam is een interessante tentoonstelling over het Rome van keizer Constantijn en de transformatie van een samenleving met een polytheïstisch geloof naar het christendom. Van Rome is er ook een verslag te lezen van de heiligverklaring van Louis en Zélie Martin, de ouders van de heilige Theresia van Lisieux. Tenslotte iets over Napels, een stad met een wat slecht imago, maar bijzonder interessant als het gaat om cultuur en het katholiek erfgoed!

Maurice Essers

Rachel Verhagen-de Vos

Van 13 februari t/m 8 mei 2016 in het Noordbrabants museum: een overzichtstentoonstelling van de werken van **Jeroen Bosch**. Meer info: www.hetnoordbrabantsmuseum.nl

Het
gezamenlijk
huis volgens
Paus Franciscus

*

Rome, de
droom van
keizer

Constantijn

*

Eerst Napels
zien..een
verslag van een
bezoek aan de
stad

*

De
heiligverklaring
van een
echtpaar;
verslag van de
heiligverklaring
van Louis en
Zélie Martin

Het gezamenlijk huis volgens Paus Franciscus

De paus heeft eind mei met de encycliek *Laudato Si* zijn sociale leer uitgewerkt, waarover hij eind 2013 al schreef in de apostolische exhortatie *Evangelii gaudium*. In deze leer staan de zorg voor de schepping en voor armen en uitgesloten centraal. De paus veroordeelt een doorgesloten individualisme dat tot hebzucht en verspilling leidt, tot asociaal gedrag en schade voor het milieu. Hij laat zich inspireren door Franciscus van Assisi, die in de 13^e eeuw eenvoudig leefde, in harmonie met God, andere mensen, de natuur en zichzelf en die een verband legde tussen zorg voor de natuur, rechtvaardigheid voor de armen, toewijding aan de maatschappij en innerlijke vrede.

De encycliek vermeldt dat Franciscus steeds vroeg om een deel van een kloostertuin onaangeroerd te laten zodat wilde bloemen en kruiden daar vrij spel hadden en bezoekers zo aan God herinnerden, de Schepper van deze schoonheid. Dit deed mij herinneren aan het tuintje dat ik mijzelf bij mijn ouders thuis als 17-jarige (illegaal, dat wil zeggen: zonder toestemming van mijn moeder) toe-eigende na het overlijden van mijn vader aan een ziekte die ik indertijd verklaarde door zijn flinke gebruik van bestrijdingsmiddelen in onze moestuin. Met mijn tuintje (een door een rij bakstenen begrensde plek van enkele vierkante meters) wilde ik laten zien dat de aarde kan

*“Op een houten
bordje schreef ik
“God is mijn
tuinier”*

helen en haar schoonheid weer terug kan krijgen als ze gerespecteerd wordt. En zo was het ook. Er kwamen bloemen, kikkers, insecten, muizen. Het enige wat ik deed was hier en daar wat planten weghalen die het geheel dreigden te overwoekeren. Op een houten bordje schreef ik “God is mijn tuinier”. Daarmee wilde ik zeggen dat dit tuintje met zijn diversiteit zoveel mooier was dan een grote bloemkool of krop sla in een

giftuin. Ik hoopte daarmee ook dat niemand het zou aandurven om de bakstenen weg te halen en met een grasmaaier over het tuintje te gaan. Nadat een strenge winter de goudvissen in onze vijver had ingevroren, nam ik ook daar mijn kansen waar. Ik vulde de vijver met waterplanten en met vissen die ik van een Maasvisser in een plastic zak kreeg, waarna zich ook daar een wonder voltrok. Ik keek urenlang naar het uitbundige leven dat in dit kleine vijvertje opbloeide, waaronder dat van salamanders die af en toe aan de oppervlakte kwamen om lucht te happen. Met medescholieren richtte ik het clubje “Spes” op om de wereld te verbeteren. Leraren die met de fiets naar school kwamen kregen een appeltaart en in de zomer gingen we in de natuur kamperen. Daarbij sneuvelde, zo moet ik bekennen, wel eens een houten jachthut die we tijdens een wandeling tegenkwamen; niet zozeer uit medelijden met de dieren als wel om aan te geven dat de mens de natuur niet moet uitbuiten. Ik maakte me ook druk om de hoogstam fruitboomgaarden in de omgeving die toen geveld werden en wilde guldens plakken op bomen om hun kap te voorkomen.

De paus had voorzitter van ons clubje kunnen worden. Hij roept op tot debat en tot verandering en beklagt zich over degenen die de problemen ontkennen en een heling tegenwerken. Hij ziet de mens als oorzaak van de problemen, maar acht de mens ook in staat om het tij te keren door een andere manier van leven, produceren en consumeren. Hij plaatst de zorg voor de natuur in de bredere context van zorg voor armen, die voor hun overleven in veel landen zijn aangewezen op de vruchten van de natuur en die hun situatie soms door migratie proberen te ontvluchten. Hij is kritisch ten opzichte van beslissers (politici en leiders uit het bedrijfsleven), die vaak alleen aan winst voor de korte termijn denken, en ten opzichte van de gedachte dat techniek, economische

groei of strenge wetten de problemen vanzelf zullen oplossen. Hij veroordeelt zowel een dergelijk ontkennend denken, als het denken (dat ik als 17-jarige had) dat de menselijke aanwezigheid en het menselijk ingrijpen in de natuur zoveel mogelijk moet worden beperkt. Volgens de paus kan beter naar een middenweg worden gezocht.

Dat er iets moet gebeuren staat voor hem vast. De paus stelt vast dat het huidige wereldsysteem niet duurzaam is en moet veranderen. Hij roept op tot debat en tot moed voor (radicale) verandering naar een duurzame wereld. Hij verbindt een oplossing van milieuproblemen met een oplossing van sociale problemen. Het een kan volgens hem niet zonder het ander. Zorg voor de natuur, liefde voor de medemens en openstaan voor God moeten samengaan. Franciscus pleit voor

“Het oplossen van milieuproblemen moet samen gaan met het oplossen van sociale problemen”

een integrale ecologie waarin de menselijke, culturele en sociale dimensies gerespecteerd worden. De wereld moet als een geheel worden gezien, een gezamenlijk huis voor ons allen.

De bijdrage die de kerk kan leveren vloeit volgens de paus voort uit haar sociale leer, het katholieke erfgoed en de bijbel. Zo geeft het boek Genesis aan dat het menselijke leven is gebaseerd op de relaties met God, met andere mensen en met de natuur. De paus noemt ook St. Benedictus (het eenvoudige monastieke leven in gemeenschap, gezamenlijk gebed en arbeid) en kleinschalige landbouw met boomgaarden en tuinen. De overheid moet deze kleinschalige landbouw beschermen.

De encycliciek geeft ook praktische adviezen, zoals aan politici en leiders uit het bedrijfsleven. Zij mogen niet op korte termijn denken en moeten bij beslissingen de invloed daarvan op het milieu meenemen en zich openstellen voor ideeën van de lokale bevolking. De paus verwacht verder veel van plaatselijke gemeenschappen, waaronder belangenorganisaties en parochies. Hij hoopt dat lokale kerken een eenvoudig leven, dankbaarheid voor Gods wereld en zorg voor armen en het milieu kunnen bevorderen. Dat ze de mensen leren om de aarde te ontwikkelen en te beschermen en haar niet uit te buiten en te vernietigen en om de dieren en planten te respecteren, want ook zij zijn een afspiegeling van God, en dankbaar te zijn jegens de Schepper. De mens moet bereid zijn te veranderen, te leren om op een andere manier naar dingen te kijken en daarover te denken. Wij moeten ons proberen los te maken van consumentisme, dat wil zeggen de drang om steeds meer dingen te kopen, en moeten ons om elkaar bekommeren. Het gaat volgens de paus om kleine dagelijkse zaken, zoals het beperken van het gebruik van water, elektriciteit, papier en plastic, het waarderen van kleine dingen, een vriendelijk woord, een klein gebaar of een glimlach. En natuurlijk de zorg voor elkaar, die in het komende jaar van barmhartigheid veel aandacht zal krijgen. De paus vraagt om een innerlijke ecologische bekering, waarbij de ontmoeting met Christus tot uitdrukking komt in onze relatie met de wereld om ons heen. We moeten af en toe tijd nemen om na te denken over onze levenswijze en idealen en om de Schepper te vinden, bijvoorbeeld tijdens de zondagse H. Mis, het moment waarin onze relatie tot God, onszelf en onze medemensen geheeld kan worden. De paus noemt ook het gebed voor en na het eten, dat ons eraan herinnert dat we afhankelijk zijn van God in ons leven en dat we dankbaar moeten zijn voor de vruchten van de Schepping.

De encycliciek leerde mij o.a. dat God niet mijn tuinier is en dat die tuin ook eigenlijk niet van mij is. God heeft ons een wereld gegeven, Zijn wereld, waar wij voor moeten zorgen. Niet God maar wij zijn de tuinier van die wereld. We moeten zorgen voor Zijn tuin en vijver en plaats laten voor vogels, vissen en andere dieren. We

“We hebben van God niet alleen de zorg voor Zijn tuin gekregen maar ook voor een gezamenlijk huis..”

moeten o.a. via zijn tuin leren begrijpen, zodat we net als Franciscus van Assisi in harmonie met God, andere mensen, de natuur en onszelf leren te leven. We hebben van God niet alleen de zorg voor Zijn tuin gekregen maar ook voor een gezamenlijk huis waarin plaats moet zijn voor alle medemensen en waarin we als een familie voor elkaar zorgen. We moeten zijn huis en tuin in een goede toestand overdragen aan volgende generaties en mogen Zijn vertrouwen daarbij niet beschamen. Tijd om stil te zitten wil de paus zijn tuinploeg niet geven. We moeten aan de slag.

Lees de Nederlandse vertaling van de encycliek 'Laudato Si' via
www.rkdocumenten.nl

Van 5 maart t/m 5 juni 2016 een
tentoonstelling rondom **Franciscus**
van Assisi in Museum
Catharijneconvent. Meer info:
www.catharijneconvent.nl

Rome: de droom van keizer Constantijn

Bron: naar www.nieuwekerk.nl In de Nieuwe Kerk in Amsterdam is een tentoonstelling te zien over hoe Rome in de vierde eeuw van een multireligieuze keizerlijke hoofdstad vol tempels met kolossale keizerbeelden veranderde in een pauselijk centrum gedomineerd door kerken met kruisen. Het is een succesverhaal in slow motion: hoe het christendom in korte tijd van een kleine geloofsgemeenschap een dominante religie kon worden, met een allesbepalende invloed op de westerse wereld. Een snelle ommekeer die mede mogelijk werd dankzij één persoon: keizer Constantijn de Grote. Vanaf 3 oktober zijn in De Nieuwe Kerk het beroemde vierde-eeuwse marmeren beeld van de Goede Herder, naast Romeinse mozaïeken, fresco's, sarcofagen, schilderijen en de iconische rechterhand van een van de kolossale standbeelden van Constantijn uit de Capitolijnse Musea. De tentoonstelling komt tot stand dankzij een samenwerking met drie musea in Rome: de Capitolijnse Musea, het Nationaal Romeins Museum en de Vaticaanse Musea.

Een bijzondere bruikleen komt uit de St.-Pieter zelf. In het monumentale ontwerp voor de tentoonstelling koos ontwerper Paul Gallis als blikvanger voor een 'kopie' van de triomfboog van Constantijn naast het Colosseum. Net als de Romeinen destijds, maakt de tentoonstellingsbezoeker zijn eigen entree onder deze boog, het hart van het vroeg-vierde-eeuwse Rome in. In die tijd waren Isis, Dionysus, Mithras en Jupiter Dolichenus populair. Het christendom, met zijn joodse wortels, was in opkomst. In 312 had keizer Constantijn een droom, waarin hem de overwinning op zijn rivaal Maxentius werd aangekondigd, als hij openlijk zijn steun betuigde aan de christelijke god. Zo geschiedde: op het keizerlijke vaandel verscheen het Christogram, waarna hij zijn rivaal versloeg bij de Milvische Brug bij Rome. Maxentius verdronk in de Tiber, de christenen zagen Constantijn nu als een van hen. In opdracht van Constantijn verrezen binnen enkele jaren monumentale kerken. Een nieuw moreel kompas deed zijn intrede waarin armenzorg,

heiligendagen, relikwieën en martelarencultussen een plaats kregen. Ook al werd de antieke cultuur niet direct verlaten, het openbare leven in Rome raakte binnen enkele decennia doordrongen van het christendom en zijn uitingen. Een revolutie met grote invloed op godsdienst en cultuur door de eeuwen heen. De metamorfose van keizerlijk Rome tot kerkelijk wereldcentrum klinkt, zeventien eeuwen later, door in De Nieuwe Kerk Amsterdam. Te zien tot en met zondag 7 februari 2016. De tentoonstelling wordt begeleid door lezingen, waarvan op 12 december a.s. over de Romeinse Catacomben. Hieronder een verslag van de lezing van Prof. Lietaert Peerbolte¹ van 14 november 2015 over het vroege christendom.

Van Jezus tot Constantijn. Een cruciale omwenteling

Het Christendom begon als kleine hervormingsbeweging, werd vervolgens een zelfstandige godsdienst en eind 4e eeuw de staatsgodsdienst van Rome. Hoe kon het Christendom zo belangrijk worden? Geprobeerd is door historici om dit aan de hand van christelijke teksten uit de oudheid te achterhalen. Deze teksten zijn niet alleen in het Grieks en het Latijn, maar ook in het oud-Syrisch (Aramees), Koptisch en Ethiopisch. Verder zijn er joodse geschriften en teksten van pagane² schrijvers. Vaak worden deze teksten vanuit vooroordelen uitgelegd. Ze worden gebruikt om christelijke ideeën over te brengen (evangeliseren) of ze worden juist vanuit een afkeer van het christendom gebruikt. Ik wil het liefst het materiaal zelf laten spreken. Ik zal vanuit dit materiaal de volgende onderwerpen behandelen:

- 1) Jezus en zijn volgelingen
- 2) Het Christendom en Jodendom
- 3) De relatie tot de pagane cultuur
- 4) De wending van Constantijn

1. Jezus en zijn volgelingen

Jezus begint zijn tocht met zijn leerlingen begin van de jaren dertig door Galilea. Hij verkondigt zijn evangelie aan zijn leerlingen en via hen aan de inwoners van Galilea en Judea. In het christelijke geloof wordt Jezus door God gezonden om aan de mensen de juiste manier van leven te leren. Na een leven van prediking, opkomst voor de verworpenen en wonderen wordt Jezus uiteindelijk rond het jaar 30 gekruisigd in Jeruzalem. In deze tijd zou je kunnen denken aan paus Franciscus VI, die net als Jezus zonder politieke belangen in aanmerking te nemen, opkomt voor de armen. In Jezus tijd waren er wel meer van dergelijke profeten. Daarvan verdampte de aanhang met hun overlijden. De beweging van Jezus krijgt echter met de verschijning na zijn dood en de verkondiging van zijn verrijzenis een impuls. Paulus predikt over een nieuw begin van God met de mensheid. Op zijn reizen naar Klein-Azië, Griekenland en Rome sticht hij gemeenschappen van volgelingen. Jezus wordt voortaan Jezus Christus genoemd, waarbij Christus staat voor de Gezalfde, de koninklijke, goddelijke, figuur.

Met Paulus wordt de groep van volgelingen uitgebreid van joods naar tevens niet-joods. Het

¹ prof. dr. Bert Jan Lietaert Peerbolte, hoogleraar Nieuwe Testament, VU Amsterdam in de Nieuwe Kerk in Amsterdam. Voor een meer katholiek perspectief verwijzen we naar de RKK serie “Bodard en de Droom van Constantijn” die op de tentoonstelling wordt getoond.

² Hiermee bedoelt prof. Lietaert Peerbolte de niet-christelijke en niet-joodse schrijvers.

christendom krijgt daardoor rond het jaar 50 een universeel karakter. Er zijn volgens Paulus geen joden en Grieken meer maar allen worden één onder Christus (brief aan de Galaten). Niet veel later, in het jaar 66, volgt de Joodse opstand onder de keizers Vespasianus en Titus. De joodse tempel in Jeruzalem, wordt door de Romeinen vernietigd. Het op één na grootste heiligdom in het Romeinse rijk, gebouwd was door Herodus de Grote, werd verbrand. Thans rest alleen nog de Klaagmuur. De Romeinen voerden na het neerslaan van de opstand de *Fiscus Judaicus* in, de belasting die ten goede kwam aan het Capitool, het politieke en religieuze symbool van het Romeinse Rijk. Die belasting was zeer vernederend voor de joden, die daarvoor belasting afdroegen aan de tempel. Volgens Lietaert Peerbolte was het daardoor niet interessant om als Jood geregistreerd te staan. Dit was één van de elementen die bijdroegen aan een scheiding van het christendom en het jodendom in die periode.

Enkele objecten die in de Nieuwe Kerk te zien zijn. Vlnr. beeld van de Goede Herder, de Rubenscammee, het hoofd van Constantijn (in 1486 gevonden bij de Basicila van Constantijn; het was het hoofd van een kolossaal beeld van Constantijn),

2. Het christendom en jodendom

Het jodendom was in de 1ste eeuw een grote groep. In Palestina woonden in die tijd naar schatting 1 miljoen joden. In andere delen van het Romeinse Rijk woonde een veelvoud daarvan (naar schatting 7 miljoen) en verder woonden er ook joden in Perzië, Babylon en Ethiopië. Er is veel joods materieel in Alexandrië tot stand gekomen, waar joden toen 1 van de 4 grote groepen van inwoners waren. Het jodendom werd door de Romeinen beschouwd als een eerbiedwaardige traditie. De verhalen over Mozes en de door God gegeven wet, de Torah, waren bekend bij de Grieken en Romeinen en waren hoog aangeschreven. De diversiteit van het jodendom was groot. Voor de Saduceërs staat de wet centraal en voor de Farizeërs daarnaast de mondelinge overlevering. De Essenen staan bekend om hun esoterische bibliotheek. Verder waren er nog de Zeloten en andere stromingen. In deze diversiteit van het jodendom is ook het christendom ontstaan. In tegenstelling tot het jodendom was het christendom echter voor de Romeinen verdacht. Het christendom moest zich als nieuwe stroming binnen het Romeinse Rijk zien te legitimeren. Daarvoor gebruikte het christendom volgens prof. Lietaert Peerbolte de geschiedenis van het jodendom.

Vlnr: beeld van leraar/lerende christus, relief van Sol en Jupiter Dolichenus, rechterhand van één van de kolossale standbeelden van Constantijn.

3. Relatie tot pagane cultuur

Het jodendom week af van andere religies en cultussen in het Romeinse Rijk doordat er maar één God was. Voor de Romeinen was het echter gebruikelijk om diverse goden tegelijkertijd te vereren. Niettemin kon het jodendom in die tijd op respect rekenen vanwege haar ouderdom en tradities, de ethische inslag van de Thora, de offercultus in Jeruzalem en de magische kracht doordat de Godheid werd aangezet om in te grijpen in het leven van mensen. Het christendom stelde zich open voor niet-joden en verplichte niet om zich aan de geboden van de Thora te houden, zoals de besnijdenis. Het christendom kon aldus eenzelfde aantrekkingskracht als het jodendom uitoefenen, maar dan met een claim op universaliteit. Daar komt bij dat het kruis een cruciaal symbool werd in de tijden van de christenvervolgingen. De bisschop Ignatius van Antiochië werd op bevel van keizer Trajanus naar Rome werd gevoerd om in het Colosseum ter dood te worden gebracht. Onderweg naar Rome voor zijn martelaarschap bezocht hij christelijke gemeenten en schrijft hij brieven aan hen. Hij vraagt om voor hem te bidden en om zijn keuze voor het martelaarschap te respecteren. Zijn martelaarschap werd een voorbeeld voor vele andere martelaren in de 2^e en 3^e eeuw en vergrootte tot verering van het kruis. Het kruis werd een symbool voor marteling en voor een manier van leven die tegenstand accepteert en omdraait in het tegenovergestelde. Naastenliefde en afzien van macht waren het ideaal van het christendom, met de marteldood als omkering van de waarden: een moord door de Keizer met acceptatie van de martelaar was het bewijs dat niet de Keizer maar God regeert. De exclusieve claim op verering van de christelijke God (Exodus 20:2-3, "vereer geen andere Goden") en het principe van naastenliefde (de zorg voor armen en zieken) werden de kracht van het Christendom. Lietaert Peerbolte wijst in verband met de naastenliefde op het werk van de Amerikaanse socioloog Rodney Stark ("The Rise of Christianity"). Daarin wordt genoemd dat christenen anders omgingen met besmettelijke ziekten als de pest. Zij bleven anders dan de pagane Romeinen voor hun zieken zorgen, waardoor het overlevingspercentage bij christenen groter was. Het sociale vangnet dat de christelijke kerk bod was elders in de maatschappij niet aanwezig. In de door chaos en rampen gekenmerkte 3^e eeuw was de vervolging van christenen zeer heftig. Een theologische verklaring voor deze vervolging is dat Goden in de pagane cultuur geacht werden voor voorspoed te zorgen. De schuld voor de chaos in deze periode werd in de schoenen van christenen geschoven. De Goden zouden boos zijn omdat de christenen hen niet vereerden. Geestelijken werden vermoord en christelijke geschriften werden verbrand.

4. De wending van Constantijn

Een vraag die steeds bij Constantijn speelt is of hij wel Christen was (of was hij eerder een geslepen politicus?). Een combinatie ligt volgens Lietaert Peerbolte misschien het meest voor de hand. Constantijn was voortdurend in een machtsstrijd verwickeld en kon zijn handen niet schoon

houden. In het Christendom waren de regels voor gedoopten echter streng. Als je iemand vermoordde, werd je buiten de kerk geplaatst en dat kon een Romeins keizer zich niet permitteren. Een verklaring voor zijn doop op het sterfbed is dan ook dat hij het risico niet wilde nemen om buiten de kerk geplaatst te worden door zich eerder te laten dopen. Constantijn nam aldus de doop en het christen zijn serieus. Zijn wending tot het christendom is volgens Lietaert Peerbolte cruciaal geweest en was de aanzet voor de erkenning van het christendom als staatsgodsdienst onder Theodosius. Maar ook pagane godsdiensten en rituelen bleven bestaan, volgens sommigen zelfs tot diep in de middeleeuwen.

Uiteindelijk heeft de wending bijgedragen aan de instorting van het Romeinse Rijk. In Rome was het burgerschap allesbepalend. Het was gelieerd aan de religie van Rome. Paulus schrijft in zijn brief aan de Filipenzen echter over een burgerrecht in de hemel. Ook Augustinus (354–430) maakt in zijn Stad van God een onderscheid tussen de hemelse en aardse stad met een burgerschap van tweede orde. Deze christelijke wijze van denken leidde tot een omwenteling: als Gothen en Romeinen christelijk zijn, wat telt dan het meest, het Romeinse burgerschap of het tot de kerk behoren? Doordat het tot de kerk behoren centraal kwam te staan is men anders gaan kijken naar de burgerrechten van Rome, hetgeen heeft bijgedragen aan het uiteindelijke instorten van het Romeinse Rijk. Aldus prof. Lietaert Peerbolte.

Maurice Essers

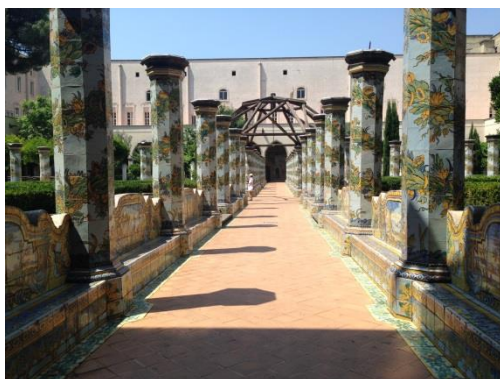

De opening van de tentoonstelling door prins Jaime de Bourbon in aanwezigheid van o.a. Mgr. Hendriks, Mgr. Eijck, prins Jaime de Bourbon (ambassadeur bij H. Stoel), Cathelijne Broers (directeur van de Nieuwe Kerk) Aldo Cavalli (pauselijke nuntius) (directeur van de Vaticaanse musea) en Mgr. Punt

Eerst Napels zien..

'Eerst Napels zien en dan sterven'...Volgens Goethe kan een mens die Napels gezien heeft nooit meer treurig zijn. In juni was ik voor het eerst in Napels en ik moest tijdens het wandelen regelmatig aan die spreuk denken. Napels (N^éa Pólis : nieuwe stad) werd in de achtste eeuw voor Christus gesticht door de Grieken en was in de middeleeuwen de grootste stad van Europa. Een belangrijke havenstad, gelegen in een baai aan de Middellandse Zee. Een stad met temperamentvolle inwoners, van O sole mio en Sophia Loren, een stad waarin je niet alleen kunt genieten van heerlijke espresso's (de Napolitanen drinken ze mierzoet!) en pizza's, maar ook van het katholieke erfgoed. Enkele impressies wil ik hier graag met jullie delen...

Majolica tegels in een kloostertuin

Midden in de oude wijk in Naples ligt het kloostercomplex van sint Clara, dat werd gesticht door Robert van Napels of Robert van Anjou (1277–1343) wiens tombe achter het altaar van de

Robert van Anjou was een geleerd man, die kunsten en wetenschappen bevorderde en een wegbereider van de Renaissance was. Aan zijn hof ontstond onder meer rond 1340 de rijkelijk met miniaturen verluchte 'Anjou-Bijbel', die nu in de Maurits Sabbebibliotheek te Leuven bewaard wordt.

Giotto, die bevriend raakte met Robert van Anjou was de belangrijkste schilder van zijn tijd. Zeer bekend zijn de fresco's in de Cappella degli Scrovegni in Padua. Giotto's werk geldt als een enorme doorbraak en hij wordt wel gezien als de vader van de moderne schilderkunst. Sommigen menen dat met hem de Italiaanse renaissance aanving.

bijbehorende basiliek te vinden is. Oorspronkelijk was de kerk gotisch, echter kreeg de kerk in de 18^e eeuw (zoals wel met wel meer gotische kerken gebeurde) een vernieuwd interieur in de stijl van de barok. Deze kerk werd in 1943 echter door het geweld van de WOII verwoest, waarna in de jaren '50 gepoogd werd de kerk in de oorspronkelijke gotische stijl te restaureren. In het koor van de nonnen (evenals in Castel Nuovo, het middeleeuwse kasteel in Napels) kunnen nog fragmenten van fresco's van **Giotto** bewonderd worden.

Bij het klooster hoort ook een binnentuin. Wat deze tuin zo bijzonder en beroemd maakt zijn de 18^e -eeuwse zuilen met daarop **majolica** tegels (zie foto). Genietend van deze prachtig beschilderde tegels, de lavendel en de citrusbomen kun je zo even in de zon tot rust komen.

Majolica is de naam voor een grof en bros soort keramiek, bestaande uit gebrande klei, met een bont gekleurde beschildering van glazuur. De naam majolica is een verbastering van het Spaanse Mallorca, in de middeleeuwen het centrum voor de productie van dat type aardewerk. De techniek is afkomstig uit Noord-Afrika en het Midden-Oosten.

Gesluierte Christus

In Napels is een bijzondere familiekapel te vinden, waar christelijke symbolen naast vrijmetselaarssymbolen te vinden zijn. Een kapel met vrijmetselaarselementen lijkt misschien nu niet meteen het eerste wat op je lijstje moet staan om te bezoeken. In de “Cappella Sansevero” is echter een beeldhouwwerk te vinden van een zo bijzondere schoonheid dat ik een bezoek zeer zeker aanraad. Deze grafkapel is gebouwd voor de leden van de familie Sangro. John Francesco di Sangro liet de kapel bouwen uit dankbaarheid voor de genezing van zijn ziekte.

Giuseppe Sanmartino (1720–1793) is de beeldhouwer van dit zo beroemde beeldhouwwerk, de gesluierte Christus. Het beeld van de gesluierte Christus is uit één blok marmer gemaakt. Het stelt Christus voor die in het graf ligt. Het lijden van Christus schemert door het doek heen.

Prins **Raimondo di Sangro** zorgde dat het interieur van de kapel vernieuwd werd in de 18e eeuw. Deze prins Raimondo was een uitvinder, alchemist en vrijmetselaar. In de kapel kun je daarom symbolen van vrijmetselarij naast christelijke symbolen zien. In de kelder zijn twee anatomische modellen te zien waarbij lang gedacht werd dat er een vorm van plastinatie gebruikt was. De skeletten laten alle bloedvaten in het menselijk lichaam zien. Tot voor kort werd gedacht dat deze mensen met een bepaalde techniek geïnjecteerd zijn, waardoor de bloedvaten zijn gestold. Recent onderzoek wijst uit dat de vaten opgebouwd zijn uit ijzerdraad, bijenwas en zijde.

Het magnifieke uitzicht van een Kartuizer prior

Wil je een prachtig uitzicht over Napels, dan moet je naar het Kartuizer klooster aldaar gaan, gelegen op een heuvel met een uitzicht over de Golf van Napels en de vulkaan de Vesuvius. Het klooster werd gebouwd in 1368 en later werd het kloostercomplex twee keer uitgebreid. Het klooster werd helaas door de Fransen in 1806 ontheiligd en vernield. Vandaag de dag zit er een museum in het klooster. Hier vind je schilderijen en beelden vanaf de vijftiende eeuw en de eeuwen daarna. Ook mooi zijn de tuinen en de Il Chiostro Grande, een mooie

kloostergang. De kerk die bij het klooster hoort is overvloedig gedecoreerd. Het kloostercomplex laat de verfijning en de grote artistieke gevoeligheid van de kartuizers zien. De monniken wilden van het klooster een bewaarplaats van Napolitaanse geschiedenis en beschaving maken en dit resulteerde in het San Martio-museum, dat een reusachtige collectie kunstvoorwerpen van de 15de tot de 19de eeuw herbergt. Na drie keer vragen (aandringen helpt in de méditerranée) haalde de suppoost een bos sleutels tevoorschijn om ons de oorspronkelijk rijkelijk versierde

vertrekken van de **prior** te laten zien. Het verblijf moet prachtig geweest zijn, vol met kunst en uitkomend op een weelderige tuinen. Vanuit daar had de prior een prachtig uitzicht over Napels en de zee..

*De **prior** was de enige die contact mocht hebben met de buitenwereld en vanuit zijn vertrekken bestierde hij het klooster.*

Er valt nog heel veel meer te zien in Napels, zoals het belangrijkste museum aldaar, het Museo Archeologico Nazionale, dat het rijkste archeologisch museum ter wereld is op gebied van kunst uit de Oudheid. Het bevat o.m. de schatten en mooiste muurschilderingen afkomstig van de opgravingen van Pompeï en Herculaneum, waaronder het beroemde mozaïek van Alexander de Grote, gevonden in een villa in **Pompeï**. De villa waar het lag hebben wij bezocht, een replica van het mozaïek ligt daar op de grond zoals het oorspronkelijk lag, in de eetzaal van de villa.

*Al lopend door **Pompeï** ga je terug in de tijd; een stad met duizenden inwoners die in één klap omgekomen zijn door de vulkaanuitbarsting in 79 na Chr. De stad is geconserveerd door de laag as van die uitbarsting.*

Verder heb je het Museo di Capodimonte (met werken van Caravaggio, Bruegel en Boticelli), kun je dwalen door de nauwe straatjes van Spacca Napoli, het eilandje met Castel dell' Ovo bezoeken en een bezoek brengen aan de Vesuvius en het nabijgelegen Pompeï. Napels is een stad waar je oren en ogen te kort komt...

Een grauwe sluier van geweld

Over Napels hangt echter ook de grauwe sluier van de sloppenwijken, de vervuiling en de misdaden door de maffia, de Camorra. Tijdens ons bezoek was er een niet te missen verwijzing naar hun wandaden: in het centrum van de stad, op een centraal plein, hing aan het koninklijk paleis een enorm spandoek met daarop de foto's van de onschuldige slachtoffers van de maffia, waaronder kinderen van twaalf, veertien jaar...

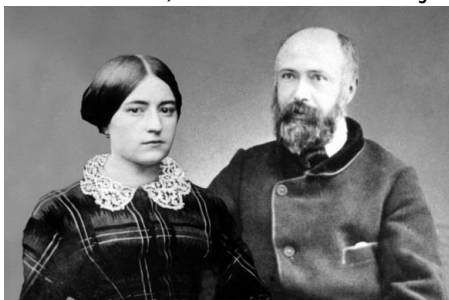
Paus Franciscus bezocht onlangs Napels en ook de beruchte wijk Scampia, waar de maffia de gehele wijk beheerst. In 2004 woedde er nog een drugsoorlog. De Paus heeft echter nu de oorlog verklaard aan de maffia en sprak de bewoners van de wijk toe met de woorden: *'Lieve Napolitanen, laat je de hoop niet afpakken, geef niet toe aan de verleidingen van makkelijke of oneervolle inkomsten. Verder zei hij: 'Treed met harde hand op tegen de organisaties die jullie jongeren, armen en zwakken misbruiken en omkopen met de cynische handel in drugs en andere misdaden.'*

Op 5 november jl. is er in Rome een megaproces begonnen rond 'Mafia Capitale', een netwerk van criminelen, ambtenaren, zakenmensen en politici, die in tien jaar tijd miljarden zouden hebben verdiend aan transport, opvang en uitbuiting van migranten.

Rachel Verhagen-de Vos

De heiligverklaring van een echtpaar

Van vrijdag 16 oktober tot woensdag 21 oktober ben ik op een mini-bedevaart naar Rome geweest. Het was voor mij de vierde keer om de stad te bezoeken. De reden dat ik deze reis had geboekt was omdat op die zaterdag een vriendin van me in het huwelijk trad in de Friezenkerk. Een mooi toeval was, dat er de dag daarna heiligverklaringen zouden plaatsvinden van in totaal vier mensen, van wie er twee bijzonder voor me zijn. Bovendien had ik mijn verblijf bij een vriend

van me die ik al vijf jaar niet gezien had en momenteel als Marist zijn theologiastudie in Rome volgt: het was bijzonder om weer met hem samen te zijn en Rome te leren kennen met iemand die woont in de eeuwige stad. In deze bijdrage vertel ik graag over de heiligverklaring en een aantal bedevaarts-ervaringen.

Heiligverklaring

Op zondag 18 oktober werden Vincenzo Grossi, Maria van de Onbevleete Ontvangenis Salvat Romero en Louis en Zélie Martin heiligverklaard. Om die laatste twee was het mij te doen: het eerste echtpaar dat als echtpaar in onze Kerk is heiligverklaard. Misschien zeggen de namen u in eerste instantie niets, maar het zijn de ouders van Theresia van Lisieux. Door ze zo aan u voor te stellen doe ik ze misschien een beetje tekort. Het is wel waar dat het de ouders van Theresia zijn, maar dat is niet de reden dat ze heiligverklaard zijn. Het zijn twee christenen die aanvankelijk een roeping hadden tot het religieuze leven en later tot de ontdekking kwamen dat de Heer hen riep Hem te dienen als gehuwden. Zij hebben een liefdevol huwelijk en een mooi ouderschap gekend. Ze mogen daarin ook als voorbeeld en voorspraak gelden.

Samen met vijf Maristen vertrokken we op zondagochtend op tijd naar het Sint Pieterplein. We moesten er drie tot een uur van te voren zijn en we hadden zitplaatsen. De rozenkrans werd in het Latijn voorgebeden en iets eerder dan aanvankelijk aangekondigd begon de viering. Het was een schitterende Mis met mooie muziek. De aandacht ging in mijn beleving niet ontzettend uit naar de heilig te verklaren mensen. De 'gewone' zondagse liturgie werd gevierd, met een overweging die het Evangelie van de zondag uitlegde. Natuurlijk was er wel 'het moment' van de heiligverklaring, maar dat was niet het zwaartepunt van de viering. Dit gezegd zijnde, was het heel bijzonder om mee te maken dat mensen van wie je het leven een beetje bent leren kennen opgenomen worden in de canon van heiligen. Groot applaus volgde, toen de Paus met de officiële formule de vier uitriep en verklaarde tot heiligen, opgenomen in de 'Catalogus Sanctorum' en verordende dat zij als zodanig mogen worden vereerd door de hele Kerk. Terwijl de relieken bij het altaar werden geplaatst met bloemen werd God lof toegezongen met 'Jubilate Deo'. Verder was de sfeer ingetogen tot het einde van de viering, maar rondom het Angelus, op het einde van de viering werden verschillende landen bedankt voor hun aanwezigheid. Om alle vlaggen en sjaltjes met afbeeldingen van Vincenzo Grossi, zuster Maria van de Onbevleete Ontvangenis of van Zélie en Louis Martin uitbundig en dankbaar te zien zwaaien maakt indruk. De grote groepen die de heiligen op de been hebben gebracht om mee te vieren dat 'hun' land- of zelfs bisdomgenoten

heilig worden verklaard is hoopgevend.³

Bedevaart

Naast de heiligverklaring heb ik mijn geloof verder laten voeden met kerken van grote en bekende heiligen. Op de eerste plaats van de apostel Petrus, wiens graf zich onder het hoogaltaar van de St. Pieter bevindt. Op zaterdagochtend, voordat ik naar de huwelijksmis ging, moest ik kaarten halen voor de heiligverklaring de dag daarna. Daarvoor moest ik door de beveiligingsspoortjes van de St. Pieter. Ik was er al vroeg, dus trof bijna geen rij en daarnaast een tamelijk rustige St. Pieter aan. Ik heb me laten inspireren door de grote beelden rondom het hoogaltaar, door de schilderijen over het leven van Petrus en heel in het bijzonder door de oudste Maria-afbeelding in deze Kerk. Deze is te vinden bij het altaar van Gregorius van Nazianze, een kerkvader uit het huidige Turkije die heeft verdedigd dat Maria *Theotokos*, Moeder van God, mag worden genoemd. Op de zondag ben ik samen met mijn gastheer en vriend naar de kerk van Agnes gelopen. Dat is een van de oudste en authentiekste kerken in Rome. St. Agnes zelf, is een van de eerste vrouwelijke heiligen die al vroeg grote verering kende.

In alle vroegte ben ik maandag naar de Basiliek van Paulus buiten de Muren gegaan. Er was een groep bezig om spullen voor een televisie-uitzending in gereedheid te brengen en verder waren er maar twintig pelgrims/toeristen. De kerk is heel groot, er staan geen banken of stoelen in dus hij was heel leeg en rustig. Fantastisch! Met het graf van Paulus voor ogen, slechts een meter van me vandaan heb ik kunnen bidden. Behalve dat het fysiek heel dichtbij was, kwam hij ook spiritueel heel dicht bij me. Een tip dus voor iemand die de basiliek als pelgrim wil bezoeken: ga rond 8.00uur (misschien was het 8.30uur) en bid en mediteer. Het kan daar echt! Verder heb ik de Laurentiuskerk in de middag bezocht waar de grote diakenen van Oost en West begraven liggen: Stefanus en Laurentius. Een donkere kerk, maar mooi en bijzondere martelaar-diakenen bij wie ik heb kunnen vragen om voorspraak te zijn voor de diakens, diakenstudenten en mannen die misschien wel geroepen zijn tot het diaconaat.

Op de laatste dag ben ik samen met mijn vriend naar college geweest, christelijke antropologie op het Gregorianum. Na dat college zijn we in twee minuten tijd gelopen naar de kerk van de twaalf apostelen waar ook twee apostelen begraven liggen, Filippus en Jacobus (de Mindere). Daarna ben ik naar de Santa Maria Maggiore gelopen en naar de basiliek van Praxedis. Ik ben altijd onder de indruk van het schitterende mozaïek in die kerken. Vooral van de laatste kerk het mozaïek van de Zeno-kapel waar de pilaar staat waar Jezus aan vastgebonden was toen Hij gegeseld werd. Tot slot heb ik die middag ook de Sint Jan van Lateranen en de basiliek van het heilig Kruis bezocht. De Sint Jan maakte meer indruk op me, dan de andere keren dat ik hem bezocht had. De cathedra van de Paus staat er, er is een bijzondere Piëta en opvallend vond ik dat Petrus en Paulus zo'n prominente plek hebben in een kerk die toch gewijd is aan Johannes de Dopen en Johannes de Evangelist.

Om kort te gaan heb ik in deze dagen veel gezien, gebeden, indrukken opgedaan en mogen genieten van zowel de materiële kant van onze Kerk als de mooie vriendschappen binnen onze Kerk.

Stan van Ommen, Student theologie

³ Voor mensen die de Mis van de heiligverklaring willen terugzien: <https://www.youtube.com/watch?v=x8l7zf1VKyov>
Het moment van heiligverklaring is ongeveer het eerste half uur van het filmpje.

Essaywedstrijd voor studerenden

Waardige arbeidsverhoudingen in christelijk perspectief

Op Hemelvaartsdag 2016 is het 125 jaar geleden dat *Rerum Novarum* verscheen. Deze encycliek van de toenmalige Paus Leo XIII betekende een revolutie in kerk en samenleving. In het licht van de schrijnende misstanden die de industriële revolutie had veroorzaakt, pleitte hij voor vakbonden die konden opkomen voor de rechten van de arbeiders en voor een ingrijpen van de overheid om de sociale gerechtigheid te bewaren. Zijn brief leidde tot een sterke betrokkenheid van de katholieken bij de sociale kwestie door het oprichten van sociale organisaties en door politieke actie. Welke betekenis kan *Rerum Novarum* en de traditie van de katholieke sociale leer op het gebied van arbeid en economie hebben voor vandaag?

Dit is het onderwerp van een essaywedstrijd georganiseerd door het Centrum voor de Sociale Leer van de Kerk (CSLK). CSLK nodigt studenten en pas afgestudeerden aan Nederlandse hogescholen en universiteiten tot een leeftijd van 25 jaar uit om hun gedachten hierover op papier te zetten. De omvang van het stuk is maximaal 3.000 woorden inclusief referenties. Inleverdatum is 1 april 2016. Er wordt één eerste prijs van € 500 vergeven en vijf tweede prijzen van elk € 100. De zes prijswinnaars worden uitgenodigd voor een masterclass op 29 april 2016 als het CSLK de publicatie van *Rerum Novarum* herdenkt met een publiekssymposium. De winnaar mag zijn essay presenteren tijdens dit publiekssymposium. De winnende essays worden gepubliceerd in de serie publicaties van het CSLK. De jury bestaat uit het bestuur van het CSLK en de prijs wordt uitgereikt door Mgr. Dr. J. Punt, bisschop van Haarlem-Amsterdam. Aanmelden bij info@cslk.nl.
